

של המדינה בדרך, שנערך — לא במיקרה — בדמשק, בירת הקיצוניות. אז הוכיח סרטאוי את שיעוריותו: הוא העז לבוא בעצמו לדמשק, מרכז הומומים להרגו, ותבע במועצה דיון סומבי על מגעיו עם כוחות ישראלים. כאשר נמנע הדבר, התפטר מן המועצה באקט הפגנת, שגרם לתהודה בינלאומית. אך הדבר לא עזר. אש"ף נסוג סרטאוי נשאר חשוף, ומאותו רגע הוא הפך יעד לחוליות מרצחים שנשלחו בעיקבותיו לאירופה וללבנון, על-ידי אירגוני הסירוב הקטלניים שבחסות סוריה.

בין אש"ף וישראל התפתחה מלחמה של ממש. בשיאו של משבר, שפרץ בעיקבות פרובוקציה של כוחות הפאלאנגות בצפון-לבנון, הסתערו על מדינת-הוטא הירוצרית שם. ישראל חשה לעזרת הנוצרים והפילה מסוקים סוריים. הסורים החזירו טילים ללבנון — והיה נדמה שישראל תפלוש ללבנון, ותחסל בהודמנות זו גם את מדינת-הוטא של אש"ף שם. הדבר נמנע על-ידי ארצות-הברית, תחת לחץ סעודי. כוחות אש"ף הפגינו את קריית-שמונה, נהריה וישובי-הצפון. הצ"ל הפציץ מישר-דים של אש"ף במרכז ביירות, גרם למאות הרוגים ולי-עזוע בינלאומי.

כאשר כפו האמריקאים לבסוף שביתת-נשק על ישראל, יצא ממנה אש"ף כמנצח: הוא מוכר בעקיפין ככוח לוחם בעל מעמד בינלאומי. הידיעות על בריחה המונית של ישראלים מקריית-שמונה הוסיפו לזקוקתו. הקיצוניים באש"ף יכלו לטעון כי בעוד שיוזמת-השלום של סרטאוי לא השיגה דבר למען הפלסטינים, הרי פעולות-הקרב הנחילו להם הישגים חשובים. כמו תמיד, עזרו הקיצוניים משני הצדדים איש לרעהו.

תוך כדי כך דרך בעולם כוכבו של **"אבר-ניראל"**, עורך-דין צעיר ששמו האמיתי הוא מאזן צברי אל-באנא, פורש מפת"ח שהיה בעבר סוכן עיראקי, ושהפך השנה סוכן סורי. הוא רצח את הנציג המתון של אש"ף בבריסל וכמה מעמיתיו בעולם, תקף את בית-הכנסת בווינה כדי לחבל במאמצים המדיניים של ערפאת וסרטאוי באירופה, איים לרצוח את ברונו קרייסקי האוסטרי ואת **אנוור אל-סאדאת** המצרי.

בעל-חסותו הנוכחי של איש זה, נשיא סוריה **חאפז אל-אסד** שיחק מישחק לולייני ויצא כמנצח. בסוף השנה נשארו טיליו בלבנון, הוא חלש על אש"ף ונהנה מתמיכה סובייטית.

לעומת אל-אסד, המהמר הזהיר והמחושב, ירה **מועמר קדאפי** הלובי לכל עבר, כדרכו. הוא שיגר שני מטוסים מיושנים נגד המטוסים המשוכללים של הצי האמריקאי, שתימרן מול חופיו, וכאשר אלה הופלו, הכריז על הידוק יחסיו עם ברית-המועצות. תוך כדי כך כרת ברית עם אתיופיה ודרום-תימן, שתי מדינות פרו-סובייטיות אחרות. הוא החזיק בצ'אד השכנה, שאליה פלש, ואיים על סודאן.

אך בסך-הכל לא עשו הסובייטים חיל במרחב. הכוח המרכזי היה פרו-אמריקאי: ברית של סעודיה, ירדן, עיראק והצמרת המתונה של אש"ף, עד כמה שזו יכלה לפעול מבלי להתנגש עם סוריה. כאשר פירסם האיש החזק של סעודיה, **הנסיך פאהד**, ב-7 באוגוסט, תוכנית שלום מקיפה, ובה הכרה בישראל (בלי להזכיר את שמה בפירוט) תמורת הקמתה של מדינה פלסטינית בגדה וברצועה, זכה באהדה רבה בארצות-הברית, שהתכוננה למכור לו מטוסי-ביון חדשים ביותר (מדגם אייווקס) וציוד צבאי חשוב אחר. ממשלת-ישראל, שהתעלמה מתוכנית-השלום, השלימה למעשה עם עסקת-נשק זו. הנשיא אל-סאדאת לא היה שותף לתרגילים אלה. הוא היה מוחרם על-ידי הקיצוניים והמתונים כאחד. בעיקבות עקשנות המשיך בדרכו, בבדידות מזהירה, כשהיעד הבא והסופי הוא קבלת צפון-סיני בחזרה מידי ישראל באביב תשמ"ב. לשם כך דיכא ביד קשה את האופוזיציה הפנימית — השמאלית, הנאצרית, ובעיקר הדתית — ובכך פגע בתדמיתו בעולם המערבי, שם חילקו לו אף יהודי ארצות-הברית ציונים גבוהים יותר מאשר ללבנין.

הגל הדתי-הקנאי, שגרם צרות לנשיאים היריבים של מצרים וסוריה כאחד, המשיך גם השנה למצוא את ביטוי העליון באיראן, שם המשיך מישטרו של האיית-אללה **רוח-אללה חומייני** לעשות שמות ולקטול בסיטונות. אך השנה החל מישטרה-אימים סופג מהלומות מכאיבות מידי מתחרת מוסלמית-שמאלית, שמיבצעה המדיהמים הזכירו את פעולות אצ"ל ולח"י בימי המנדט הבריטי בארץ.

מיד, במשאומתן להקמת הקואליציה, שבו החזיקה אגודת-ישראל בכל הקלפים, שיחק בהם שפירא ביד-אמן. הוא סחט **מבנהם בגין** את כל הישגים האפשריים, מבלי להגדיר את הסאה, כשהוא ממזה את מידת-האפשר עד האגורה האחרונה.

התוצאה היא אבסורד ישראלי מובהק: המפלגה האנטי-ציונית, שלחמה בעצם הרעיון של הקמת המדינה היהודית ושראתה בכך חטא בלייכופר, הפכה עתה הנהגית העיקרית מקופת המדינה. כל עסקני אגודת-ישראל, מוריה ומחנכיה, הממשיכים להטיף לתורתם האנטי-ציונית, חיים עתה על חשבון המדינה, כשמשלם-המיסים הישראלי החילוני והציוני, מקיים אותם מזיעת-אפר.

גם בכנסת היה שפירא, רחביהמדות, בעל הסיגנון ההומוריסטי היהודי, לדמות דומיננטית. בשיא הדיון על הקמת הממשלה החדשה התפקעה המליאה מחזקו, כאשר אמר שפירא כי **שימועון פרס** היה ברצון משלם את המחיר ששילם בגין, אילו ניתן לו להקים ממשלה. שפירא ניחם את פרס בכך שבבוא היום תשתף אגודת-ישראל פעולה גם עם המערך. הוא ביטא בכך את חולמת-ההדרות היהודית, שיש להסתדר עם כל פריץ ולהשיג ממנו מה שניתן. בעיני אגודת-ישראל, המדינה אינה אלא פריץ חדש, מדינה שבה שולט הגוי הישראלי. לולא החרימה האגודה את הממשלה הציונית, יכול היה שפירא לבחור לעצמו כל משרד ממשלתי שהיה חפץ בו. מתחרהו היחידי של שפירא על תואר איש-המדיניות של תשמ"א היה **יוסף בורג**, השר הוותיק ביותר בישראל דמה לח"כ החדש ביותר — בהומור היהודי שלו ובחולטתו להשיג כל מה שאפשר. אחרי שמיפלגתו ירדה בבחירות לחצי, הפך — כמו שפירא — לשון-מאזניים חיונית.

בורג הוכתם בפרשת **"תיק אפרסק"**, כאשר התברר כי העביר סכומי-ענק מספיי המדינה בדרך-לא-דרך למוסד דות דתיים פיקטיביים. רבים סברו כי הקאריירה שלו עומדת להסתיים. אך הוא יצא מן המיבחן מחזק. בסוף השנה חלש על משרד-הפנים, שכלל את ממלכת הדי-מיסטר, ועל משרד-הדתות — מוקדי-כוח אדירים מבחינת הכספים, המישרות וההשפעה המרוכזים בהם. הוא גם נשאר מופקד, לפחות להלכה, על שיחות האור-טונומיה. הוא היווה פלא ישראלי.

יהדות

טימורמן: בתא העינויים

בשנות ה-30 הכיר העם היהודי את האומללים שבבניו: הנציגים הרישמיים של יהודי גרמניה, שהופיעו בקונגרס הציוני ובמוסדות יהודיים אחרים, ושביקשו שלא לנהל מאבק נגד גרמניה הנאצית. מפני שהדבר עלול להזיק ליהודים ששרדו בה.

תשמ"א הכירה יהודים דומים: אנשי ה"יודן-ראט" של יהודי ארגנטינה, שטיילו בעולם כדי לבקש מן המוסדות היהודיים שלא לחקוף את הרודנות הניאור-פאשיסטית של ארגנטינה, מפני שהדבר עלול להזיק ליהודיה.

האיש שגרם לסערה העולמית היה מעין מהדורה חדשה של טיפוס יהודי מוכר: לוחם-הצדק המעונה, **יעקוביב טימורמן** ישב שנים בכלא ארגנטיני מבלי שהועלו נגדו כל האשמות. שוחרר רק בעיקבות לחץ בינלאומי כביר, עלה לישראל, שתק — והשנה השמיע את קולו שהיהדה בעולם כולו.

בעדותו לפני הסינאט האמריקאי ובסיפורו גילה טימורמן, מי שהיה בארגנטינה עורך של עיתון מכובד עד למאסרו, כי עונה בידי שוביו, אשר השמיעו בשעת העינויים הערות אנטי-שמיות בנוסח נאצי, ואשר תלו על קירם את תמונתו של אדולף היטלר. המסר: הרודנים הארגנטיניים אינם פועלים רק נגד האופוזיציה השמאלית והדמוקרטית בארצם, אלא גם נגד היהודים בתור שכאלה. גילויים אלה הביכו את ממשלת-ישראל, המקיימת יחסים הדוקים עם העריצים של ארגנטינה. אנשי-צמרת בעבר ובהווה, כמו **יצחק רבין** ו**משה גור**, התאחרו ברצון אצל קציניה הרצחניים. הדברים הביכו גם את ממשלת ארצות-הברית. שנאלצה, ביגלל טימורמן, לוותר על שרותיו של אחד מאנשיה, חובב-רודנים שהיה המועמד שלה לתפקיד **"הממונה על זכויות האדם"**. המוסדות הירשמיים של יהודי ארגנטינה יצאו במודעות נגד טימורמן, הצדיקו את השליטים הניאור-נאציים וטענו כי טימורמן נעצר רק בשל קשריו עם איש-עסקים יהודי, שמימן את אירגוני-ההתנגדות השמאליים במדינתם. המסר של ידידי הרודנים, מיצחק רבין ועד ראשי-הקהילה: מותר לענות בנייאדם, וגם יהודים, כל עוד הם שמאליים. אסור לענות יהודים בשל היותם יהודים.

מול תורה בווייה זו, סימל טימורמן את הטוב והיפה שבמסורת היהודית.

גם במקומות אחרים בעולם הוסיפו יהודים לסבול. פצצה שהונחה בבית-הכנסת ברחוב קופרניק בפאריס הפילה קורבנות — ביניהם ישראלית שעברה במקום במיקרה. הפצצה הונחה, כנראה, בידי אנטי-שמנים צרפתיים, שהיכים לימין הקיצוני. פיגוע אחר, בבית-הכנסת בווינה, בא מכיוון אחר. הוא בוצע, כנראה, בידי אירגון פלסטיני פורש, שרצה לפגוע ביחסים שבין הקאנצלר היהודי, **ברונזו קרייסקי**, שנאו ממשלת-ישראל, ובין צמרת אש"ף. היחסים הדו-ערכיים וטענות-הרגש בין קרייסקי ובין המימסד הישראלי הוסיפו השנה להכות גלים.

היהודים לא היו רק נפגעים. הם גם היו פוגעים. בלוס-אנג'לס נחשפה **"מאפיה ישראלית"**, במישפט שבו נאשמו ישראלים ברצח שניים מחברי-הם, על רקע של מיסחר-סמים.

הם היו הנציגים הפחות-סימפאטיים של תופעה, שהטביעה את חותמה על חיי העם היהודי: קיומה של צורה ישראלית חדשה בתוך הפזורה היהודית הישנה.

שפירא: ממליך המלכים

בראשית תשמ"א היה **אברהם שפירא** תעשיין של שטחים, חביב על רבים, מקובל על כולם. בן-חסותם של שרי-האוצר מאז פינחס ספיר המנוח, אחד האנשים ששיגשו במדינה הציונית. במרוצת השנה הפך איש מרכזי בחיים הפוליטיים של ישראל, ממליך-מלכים הנראה כאילו נלקח ממחזה של שייקספיר.

התפקיד נפל בחלקו כימעט במיקרה. במיפלגת אגודת-ישראל שולט מוסד אנונימי, מועצת-גדוליה-התורה, שהיא אוליגרכיה תיאורטית מיוחזת-במינה. היא השולחת את שליחיה לכנסת. לכן מהווה סיעת אגודת-ישראל בכנסת את הסעה המיקצועית היחידה בבית. לא הבוחרים קובעים מי יהיו הח"כים. אין באגודה אש-שיסיעות הרוצים להכניס את עצמם לכנסת, קובעת רק ההחלטה של המועצה. המתייחסת אל הכנסת כאל זירת-מאבק. היא בוחרת בח"כים כשם שמאמן כדורגל מרכיב את הנבחרת שלו.

האיש החזק במועצה, הרבי מגור, שלף את שפירא מתחום העסקים — וחיש מהר הסתבר כי החכם היהודי מבין גם בבחירת פוליטיקאים. כוכבו של שפירא דרך